

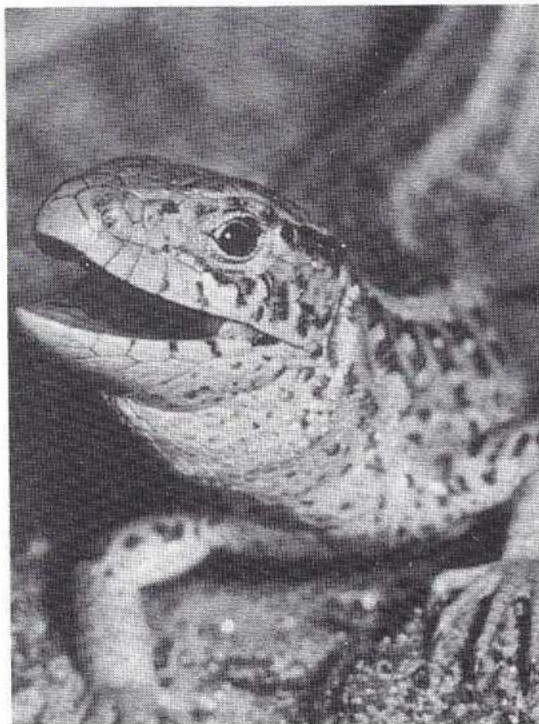
Positieve actie voor de duinen

MINISTER BRAKS PRESENTEERT NATUURBELEIDSPLAN

Anneke Helmens

Kranten en tijdschriften staan de laatste tijd vol met artikelen over het Milieubeleidsplan van minister Nijpels. Het milieubeleid is een belangrijk item geworden. Zelfs zo belangrijk dat over de financiering van dit beleid het kabinet Lubbers-II gevallen is. Het belang van een goed milieubeleid staat buiten kijf. Ook voor het overleven van de natuur is een specifiek daarop gericht milieubeleid van essentiële betekenis. In de publiciteitsgolf over het milieubeleid is het Natuurbeleidsplan, dat door minister Braks werd gelanceerd, vrijwel geheel ten onder gegaan. Ten onrechte, want het Natuurbeleidsplan (NBP) bevat belangrijke beleidsvoornemens gericht op het stoppen van de achteruitgang van de natuur en het aangeven van nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden voor de natuur in ons land. De duinen spelen daarin een belangrijke rol.

Op nationaal niveau zijn er door de regering onlangs diverse plannen gepresenteerd die gevolgen hebben voor het natuurbeleid in de jaren negentig. In de eerste plaats betreft dit het Natuurbeleidsplan waarin een samenhangend geheel van maatregelen wordt beschreven met het doel de bestaansvoorwaarden voor de natuur in Nederland te verbeteren. In de tweede plaats betreft dit het Milieubeleidsplan waarvan de inhoud grote invloed heeft op de mogelijkheden om het natuurbeleid te realiseren. Wanneer de

De duinagedis, één van de bedreigde diersoorten
(foto: Ministerie van Landbouw en Visserij).

kwaliteit van het milieu niet snel verbetert zijn immers vele natuurgebieden ten dode opgeschreven. Ook de Structuurnota Landbouw van minister Braks heeft, gezien de directe relatie tussen de landbouwbedrijfsvoering en de aangrenzende natuurgebieden, grote invloed op de toekomst van natuurgebieden in het landelijk gebied. De negatieve effecten van de landbouw zullen zo snel mogelijk tot het verleden moeten behoren. Tot slot heeft minister Smit-Kroes de nota Kustverdediging uitgebracht (meer daarover in DUIN 89/3) en is zij bezig met de voorbereiding van de Derde Nota Waterhuishouding. Water is voor de natuur van levensbelang: deze beleidsnota is daarom voor het overleven van de natuur in Nederland van groot belang.

Achteruitgang van de natuur

In het Natuurbeleidsplan wordt kort weergegeven hoe het er voorstaat met de natuur in ons land. De achteruitgang van vele soorten planten en dieren is schrikbarend. Zo blijkt dat er van de 1413 soorten hogere planten, die vóór 1950 in ons land voorkwamen, 497 soorten achteruit te zijn gegaan. Daarvan zijn 43 soorten geheel uitgestorven in Nederland. Ook paddestoelen en korstmossen gaan achteruit. Een toename wordt gevonden bij stikstofminnende soorten; dit hangt samen met de sterke eutrofiëring van het milieu. Bij de diersoorten is de situatie evenmin rooskleurig: meer dan 90% van de dagvlindersoorten neemt af, driekwart van de amfibieënsoorten gaat achteruit, vogelsoorten van heidegebieden, van agrarische gebieden en van struweelvegetaties gaan achteruit, terwijl algemeen voorkomende soorten toenemen. Van de zoogdieren, een diergroep waarvan de kennis over de verspreiding en aantallen nog relatief gering is, is bekend dat soorten als de zeehond en de das het zwaar te verduren hebben.

Oorzaken van de problemen

De oorzaken van deze gestage en steeds grotere vormen aannemende aantasting van de natuur zijn bekend:

1. Een afname van het oppervlak aan leefgebieden voor wilde planten en dieren. Niet alleen neemt het areaal aan natuurgebieden en natuurlijke elementen af, maar door nieuwe barrières worden ook de bestaande leefgebieden steeds meer versnipperd. Dit betekent een directe bedreiging van het voortbestaan van veel soorten.
2. Een afname van de soortenrijkdom door verslechtering van de kwaliteit van het milieu. Dit gaat ten koste van de meest kwetsbare soorten. De verslechtering van het milieu is een sluipende en steeds verder voortwoekerende aantasting

van de natuur. Zelfs al zou het milieu vanaf dit moment weer verbeteren, dan nog blijft er jarenlang sprake van naijlingseffekten van de huidige situatie.

3. Een directe beïnvloeding van levensgemeenschappen door allerlei ingrepen in de natuur en vormen van verstoring, zoals intensieve recreatie, jacht en militaire oefeningen.

Deze problemen zijn niet nieuw. Al vele jaren zijn de overheid en particuliere organisaties bezig met pogingen deze achteruitgang een halt toe te roepen. Tot nu toe tevergeefs: de aantasting van ons natuurkapitaal gaat door. Hoe denkt minister Braks met het Natuurbeleidsplan daar verandering in te gaan brengen?

Aanpak in het Natuurbeleidsplan

Het NBP kiest voor duurzame instandhouding, herstel en ontwikkeling van natuurlijke en landschappelijke waarden. Beperken wij ons hier tot de natuurlijke waarden, dan blijkt dat er negen voor ons land kenmerkende ecosystemen op nationaal niveau prioriteit krijgen. Eén van deze negen is de categorie 'jonge duinen, alsmede schraalgraslanden, struwelen en bossen in de binnenduinzoom'; een categorie die vrijwel het gehele Nederlandse duingebied omvat. Deze prioriteitstelling houdt in, dat deze ecosystemen voor Nederland nationaal en internationaal de meest waardevolle zijn. Het rijk zal zijn aandacht daarop in toenemende mate concentreren. Duurzame ontwikkeling van deze ecosystemen wordt op dit moment belemmerd door de te verbrokkelde ruimtelijke structuur, waarin deze natuurgebieden voorkomen. Bovendien bevatten ze vaak geen complete ecosystemen meer. Daarom wordt in het NBP gestreefd naar het onderbrengen van deze ecosystemen in een Ecologische Hoofdstructuur, die bestaat uit kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en verbindingszones. Daarbuiten worden buffergebieden aangewezen om negatieve beïnvloeding via het ondiepe grondwater tegen te gaan. Deze Ecologische Hoofdstructuur (EHS) moet de versnippering van natuurgebieden zoveel mogelijk opheffen en de natuur in staat stellen zich te herstellen en beter bestand te zijn tegen invloeden van buitenaf.

Voor de verwezenlijking van dit beleid is het aanpak van de EHS evenwel niet genoeg: ook het milieubeleid en het waterbeleid zullen ingezet moeten worden ook ten behoeve van de duurzame instandhouding, het herstel en de verdere ontwikkeling van de natuur. Het bufferbeleid in het NBP is daarvoor lang niet toereikend. Het totale areaal aan natuurgebieden wordt uitgebreid op plekken waar goede mogelijkheden aanwezig zijn voor het ontwikkelen van nieuwe natuurgebieden: de natuurontwikkelingszones. Daarnaast is het voor het slagen van het plan van essentieel belang, dat het maatschappelijk draagvlak van het natuurbeleid vergroot wordt. Alleen als de samenleving ervan overtuigd is dat de natuur geen luxe is, maar dat ecologische processen ons leefmilieu instandhouden, dan zullen de inspanningen om onze ecosystemen te bewaren op langere termijn succesvol kunnen zijn. In het Natuurbeleidsplan wordt het streven naar verbreding van het maatschappelijk draagvlak helaas onvoldoende gestalte gegeven.

Het duinecosysteem

In het Natuurbeleidsplan is door middel van

regionale verkenningen per ecosysteemtype nagegaan welke knelpunten en perspectieven er zijn voor een duurzame ontwikkeling. Voor de duinen worden als knelpunten genoemd:

1. Verdroging als gevolg van waterwinning, kustafslag, toegenomen verdamping door vegetatieontwikkeling en bebossing en toegenomen wegzijging door peilverlaging in aangrenzende poldergebieden. Met name de waterwinning (in de vorm van grondwaterwinning en infiltratie) vormt een belangrijk probleem in de duinen.
2. Plaatselijk te zware recreatiedruk als gevolg van de grote aantrekkingskracht van duin en strand.
3. Plannen voor aanleg van wooncomplexen en voorzieningen voor de intensieve verblijfs- en dagrecreatie in het duingebied, vooral in de directe omgeving van kustplaatsen. Dit is niet te verenigen met de natuurfunctie van het duingebied.

Desondanks zijn de perspectieven van grote delen van het duingebied om tot een verhoging van de natuurlijke kwaliteiten te komen volgens het NBP nog goed te noemen. Verstuiving, gecontroleerde kusterosie en sedimentatie zijn daarbij nodig om de duinen duurzaam in stand te houden. Daarom zijn alle nog als zodanig herkenbare delen van het kustduingebied opgenomen in de Ecologische Hoofdstructuur van ons land! Bovendien zijn er langs de binnenduinzoom zeer grote perspectieven voor het ontwikkelen van nieuwe natuur- en landschapswaarden. Dit is te danken aan het feit dat op diverse plaatsen aan de binnenduinzoom schoon kwelwater aan de oppervlakte komt, waarvan gebruik gemaakt kan worden bij het laten ontstaan van bijvoorbeeld vochtige duinbossen. Ook binnen de huidige duingebieden zijn er kansen op herstel van vochtige vegetaties bij het terugdringen van de waterwinning. Ook het omvormen van naaldbossen in loofbossen kan een bijdrage leveren aan het terugdringen van de verdroging in grote delen van het duin. Het bevorderen van natuurlijke processen, zoals verstuiving en het laten ontstaan van sluffers, betekent eveneens een verdere versterking van de duinen als ecosysteem.

Ten aanzien van het reguleren van de recreatiedruk merkt het NBP op dat er al op veel plaatsen in het verleden maatregelen zijn genomen die succesvol bleken te zijn. Dit is evenwel niet overal gelukt, met name in de binnenduinzoom doen zich op dit vlak nog veel problemen voor. Het NBP verwacht echter positieve effecten van het afleiden van de recreatieve druk naar nieuw aan te leggen recreatie-objecten en van het nemen van zoneerings- en beheersmaatregelen voor het totale kustduingebied. Op deze manier denkt men de duinen te ontwikkelen tot een gebied dat duurzaam kan functioneren voor recreatief medegebruik.

Projecten

Het realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur zal een periode van ongeveer 30 jaar in beslag nemen. Voor de kortere termijn (4-8 jaar) worden er in het NBP gebiedsgerichte en thematische projecten opgezet om de realisatie van delen van de EHS tot stand te brengen. Het instrumentarium van het natuurbeleid, het milieubeleid en het waterbeleid worden daartoe gezamenlijk ingezet. Hierbij moet gedacht worden aan het aanwijzen van beschermde- en staatsnatuurmonumenten, het afsluiten van beheersovereen-

Koningskaars

In het Natuurbeleidsplan staat vrijwel het gehele duingebied op de prioriteitenlijst voor duurzame instandhouding, herstel en ontwikkeling van natuurlijke en landschappelijke waarden.

komsten, het aankopen van gronden voor reservaatvorming, het aanwijzen van bodem- en grondwaterbeschermingsgebieden en natuurontwikkelingsprojecten in grote wateren.

Voor de duinen zijn er diverse projecten opgenomen:

1. Het project 'Planmatige veiligstelling kustduingebied'. In het kader van dit project worden alle delen van de duinen die daarvoor in aanmerking komen onder de werking van de Natuurbeschermingswet gebracht. Tot nu toe is dit al gebeurd met ondermeer de duinen van de kop van Schouwen-Duiveland, de 'Manteling van Walcheren', een deel van de duinen van Ameland en Terschelling en met de Harstenhoek bij Den Haag. Zeer onlangs is de procedure voor Berkheide gestart.
2. Het project 'Herstel en ontwikkeling van de natuurwaarden in het kustduingebied'. Dit project is gericht op de versterking van het natuurlijk karakter van belangrijke delen van het duingebied. Het project omvat de volgende deelprojecten (zie voor een uitgebreidere beschrijving DUIN 89/3):

- a. project Sluftervorming;
- b. project Regeneratie natte valleien;

- c. project Verstuivingen;
- d. project Binnenduinrand.

Bij de uitvoering van deze projecten zijn diverse ministeries, provincies en terreinbeherende instanties betrokken.

Geconstateerd kan worden dat deze projecten zeker kunnen bijdragen aan het veiligstellen en verder ontwikkelen van de duinen als waardevol natuurgebied. De medewerking van alle betrokkenen, inclusief de duingebuiters (waterwinbedrijven, recreatie-ondernemers e.d.), wordt daarvoor verlangd.

Daarnaast zal het rijk veel aandacht moeten besteden aan het handhaven van het planologische beleid. Dit heeft tot nu toe voor de veiligstelling van de duinen – vooral op gemeentelijk niveau – veel te weinig opgeleverd. De waarde van de duinen op nationaal en internationaal niveau wordt in het Natuurbeleidsplan duidelijk erkend; het komt nu aan op het omzetten van woorden in daden!

Anneke Helms is redacteur van DUIN en werkzaam bij de Natuurbeschermingsraad (dit artikel schreef zij op persoonlijke titel).